

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ МІЖНАРОДНУ ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ, ШЛЯХОМ ІНВЕСТИВАННЯ В ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧІ ТЕХНОЛОГІЇ

©2020 КОТЕНКО О. О., ДОМАШЕНКО М. Д., БУРНАКОВА В. Ю., ЧЕРНИШ Д. Д.

УДК 336.66
JEL: D92; L24; L94; P48; Q43

Котенко О. О., Домашенко М. Д., Бурнакова В. Ю., Черниш Д. Д. Управління фінансовими ресурсами підприємств, що здійснюють міжнародну економічну діяльність, шляхом інвестування в енергозберігаючі технології

Стаття присвячена обґрунтуванню доцільності управління фінансовими ресурсами, заснованого на підході «фінансова стійкість – міжнародний бізнес – енергозбереження», формалізації основних переваг і недоліків такої системи управління. Даний підхід передбачає створення умов, за яких підприємства матимуть потенціал якісного розвитку та зростання не лише в період сприятливого фінансово-економічного клімату, але і під час фінансово-економічних криз. Запропонований підхід до управління підприємством дає можливість: підвищити фінансову культуру; сформувати більш адаптивну систему антикризового управління; позитивно впливає на імідж компанії; сприяє розвитку міжнародних зв'язків компанії. Запропоновано формування спеціалізованого фонду, який передбачає вивільнення коштів та їх подальше інвестування в енергоефективні та ресурсозберігаючі технології. Наведено послідовність формування спеціалізованого фонду: крок 1 – вивільнення фінансових ресурсів шляхом реалізації компонентів «міжнародний бізнес» і перших проєктів компонента «енергозбереження»; крок 2 – шляхом економії фінансових ресурсів (коли строк окупності впроваджених технологій уже пройшов); крок 3 – використання ресурсів, акумульованих у фонд, для реалізації подальших проєктів енергозбереження або/та формування резервних фондів; крок 4 – у кризовий період, сформувавши фінансові резерви, підприємство отримує можливість використання вільних коштів для збереження фінансової стійкості та потенціал для подальшого розвитку. Окрему увагу в статті присвячено поясненню ролі енергоефективних і ресурсозберігаючих технологій у даній концепції управління, а також виявленню проблем, пов'язаних із впровадженням таких технологій. Фінансування проєктів, пов'язаних із впровадженням енергоефективного устаткування та обладнання, дозволяє отримувати позитивний економічний ефект шляхом зниження середньодобового споживання електроенергії, природного газу, інших енергоносіїв.

Ключові слова: управління, фінансова стійкість, енергозберігаючі технології, ресурсозберігаючі технології, міжнародний бізнес, міжнародна економічна діяльність, міжнародна торгівля, управління фінансовими ресурсами, сталий розвиток.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-6-275-281>

Бібл.: 11.

Котенко Олександр Олександрович – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри міжнародних економічних відносин, Сумський державний університет (вул. Римського-Корсакова, 2, Суми, 40007, Україна)

E-mail: o.kotenko@macro.sumdu.edu.ua

Домашенко Марина Дмитрівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин, Сумський державний університет (вул. Римського-Корсакова, 2, Суми, 40007, Україна)

E-mail: 687737fem@gmail.com

Бурнакова Валерія Юрївна – студентка, Сумський державний університет (вул. Римського-Корсакова, 2, Суми, 40007, Україна)

E-mail: valera.burnakova@gmail.com

Черниш Дмитро Денисович – студент, Сумський державний університет (вул. Римського-Корсакова, 2, Суми, 40007, Україна)

УДК 336.66
JEL: D92; L24; L94; P48; Q43

Котенко А. А., Домашенко М. Д., Бурнакова В. Ю., Черныш Д. Д. Управление финансовыми ресурсами предприятий, осуществляющих международную экономическую деятельность, путем инвестирования в энергосберегающие технологии

Статья посвящена обоснованию целесообразности управления финансовыми ресурсами, основанного на подходе «финансовая устойчивость – международный бизнес – энергосбережение», формализации основных преимуществ и недостатков такой системы управления. Данный подход предполагает создание условий, в которых предприятия будут иметь потенциал качественного развития и роста не только в период благоприятного финансово-экономического климата, но и во время финансово-экономических кризисов. Предложено формирование специализированного фонда, который предусматривает высвобождение средств и их дальнейшее инвестирование в энергоэффективные и ресурсосберегающие технологии. Представлена последовательность формирования специализированного фонда: шаг 1 – высвобождение финансовых ресурсов путем реализации компонентов «международный бизнес» и первых проектов компонента «энергосбережение»; шаг 2 – путем экономии финансовых ресурсов (если срок окупаемости внедрения технологий уже прошел); шаг 3 – использование ресурсов, аккумулированных в фонд, для реализации дальнейших проектов энергосбережения и/или формирования резервных фондов; шаг 4 – кризисный период, когда, сформировав финансовые резервы, предприятие получает возможность использования свободных средств для сохранения финансовой устойчивости и потенциал для дальнейшего развития. Особое внимание в статье посвящено объяснению роли энергоэффективных и ресурсосберегающих технологий в данной концепции управления, а также выявлению проблем, связанных с внедрением таких технологий. Финансирование проектов, связанных с внедрением энергоэффективного оборудования, позволяет получать положительный экономический эффект путем снижения среднесуточного потребления электроэнергии, природного газа, других энергоносителей.

Ключевые слова: управление, финансовая устойчивость, энергосберегающие технологии, ресурсосберегающие технологии, международный бизнес, международная экономическая деятельность, международная торговля, управление финансовыми ресурсами, устойчивое развитие.

Библ.: 11.

Котенко Александр Александрович – кандидат экономических наук, старший преподаватель кафедры международных экономических отношений, Сумской государственной университет (ул. Римского-Корсакова, 2, Суми, 40007, Украина)

E-mail: o.kotenko@macro.sumdu.edu.ua

Домашенко Марина Дмитриевна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин, Сумської державної академії (ул. Римського-Корсакова, 2, Суми, 40007, Україна)

E-mail: 687737fem@gmail.com

Бурнакова Валерія Юрьевна – студентка, Сумської державної академії (ул. Римського-Корсакова, 2, Суми, 40007, Україна)

E-mail: valera.burnakova@gmail.com

Черныш Дмитрий Денисович – студент, Сумської державної академії (ул. Римського-Корсакова, 2, Суми, 40007, Україна)

UDC 336.66

JEL: D92; L24; L94; P48; Q43

Kotenko O. O., Domashenko M. D., Burnakova V. Yu., Chernysh D. D. Managing the Financial Resources of International Economic Enterprises by Investing into the Technology of Energy Saving

The article is concerned with substantiating the feasibility of managing financial resources based on the approach of «financial sustainability – international business – energy saving», formalizing the main advantages and disadvantages of such a management system. This approach involves creating an environment in which enterprises will have the potential for quality development and growth not only during a favorable financial and economic climate, but also during financial and economic crises. It is proposed to form a specialized fund, which provides for the release of means and their further investment into energy-efficient and resource-saving technologies. The sequence of the formation of a specialized fund is presented as follows: step 1 is the release of financial resources by implementing the components of «international business» and the first projects of the «energy saving» component; step 2 – by saving financial resources (if the payback period of the implemented technologies has already passed); step 3 – use of the resources accumulated in the fund to implement further energy-saving projects and/or the formation of reserve funds; step 4 is a crisis period when, having formed financial reserves, the enterprise gets the opportunity to use free funds to preserve financial stability and the potential for further development. The article specially focuses on explaining the role of energy-efficient and resource-saving technologies in this management conception, as well as identifying the problems associated with the introduction of such technologies. Financing for the projects related to the introduction of energy-efficient equipment allows to receive a positive economic effect by reducing the average daily consumption of electricity, natural gas, other energy carriers.

Keywords: management, financial sustainability, energy-saving technologies, resource-saving technologies, international business, international economic activity, international trade, financial resources management, sustainable development.

Bibl.: 11.

Kotenko Oleksandr O. – PhD (Economics), Senior Lecturer of the Department of International Economic Relations, Sumy State University (2 Rymkoho-Korsakova Str., Sumy, 40007, Ukraine)

E-mail: o.kotenko@macro.sumdu.edu.ua

Domashenko Maryna D. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Economic Relations, Sumy State University (2 Rymkoho-Korsakova Str., Sumy, 40007, Ukraine)

E-mail: 687737fem@gmail.com

Burnakova Valeria Yu. – Student, Sumy State University (2 Rymkoho-Korsakova Str., Sumy, 40007, Ukraine)

E-mail: valera.burnakova@gmail.com

Chernysh Dmitriy D. – Student, Sumy State University (2 Rymkoho-Korsakova Str., Sumy, 40007, Ukraine)

Результати науково-технічної революції відкривають небачені раніше перспективи для розвитку будь-якої галузі народного господарства. Разом із тим, нові технології, нові підходи до ведення основної діяльності, нові освітні чи консультаційні послуги тощо вимагають фінансових вливань. Тому проблеми інвестування фінансових ресурсів у економіку, галузі та підприємства постають у сьогоденні фінансово-економічних реаліях як ніколи гостро.

З цих позицій пошук внутрішніх резервів додаткового фінансування, що, без сумніву, є більш дешевим і, у деяких випадках, – більш ефективним, викликає все більшу науково-практичну зацікавленість.

На нашу думку, одним із напрямків успішного вирішення окресленого кола питань, у сьогоденні реаліях, є вивільнення власних фінансових ресурсів під інвестування в енергоефективні та ресурсозберігаючі технології. Іншим питанням у даному контексті

є актуалізація даних процесів саме для міжнародного бізнесу, тобто для підприємств, що здійснюють міжнародну економічну діяльність.

Концепцію, яка б об'єднувала в собі вирішення вищезгаданих проблем, запропоновано називати підходом до управління фінансовими ресурсами, заснованому на позиціях «фінансова стійкість – міжнародний бізнес – енергозбереження». Побудові такої концепції, а також обґрунтуванню її доцільності присвячена дана стаття.

Проблематика пошуку внутрішніх резервів вивільнення фінансових ресурсів та його фінансовий аспект знаходять своє відображення в контексті управління підприємствами у працях: О. Євтух, І. Д'яконової, Л. Зверук, О. Коваленко, Н. Кушнір, І. Ладунки, Ф. Мишкіна, В. Лігоненко, О. Терещенко; К. Бекмана, П. Девідсона, К. Жюгляра, Дж. М. Кейнса, С. Кузнеця, Д. Макмілана, П. Самуельсона, Дж. Р. Хікса та інших. Окремі аспекти впровадження енергозберігаючих технологій знаходять своє відображення в роботах: Г. Гелетути, А. Прокопа, І. Сотник, А. Шевцова тощо.

Незважаючи на значну наукову розробленість проблем управління фінансовими ресурсами як у

Робота виконувалася за рахунок бюджетних коштів МОН України, наданих на виконання науково-дослідної роботи № 0118U003571 «Інноваційний менеджмент енергоефективних та ресурсозберігаючих технологій в Україні» та № 0117U003922 «Інноваційні драйвери національної економічної безпеки: структурне моделювання та прогнозування».

звичайних, так і в кризових умовах, а також на обґрунтування доцільності інвестицій у енергозберігаючі технології, питання створення специфічного підходу до управління фінансовими ресурсами підприємств, що здійснюють міжнародну економічну діяльність, який би передбачав вивільнення коштів та їх подальше інвестування в ресурсозберігаючі технології, на сьогоднішній день не вирішено.

Метою статті є дослідження напрямків управління фінансовими ресурсами підприємства, засноване на підході «фінансова стійкість – міжнародний бізнес – енергозбереження» та формалізація основних стратегій до побудови такого підходу.

Економічний розвиток підприємства в сучасних реаліях надзвичайно ускладнюється дефіцитом власних фінансових ресурсів, що вимагає від керівників перманентної діяльності по знаходженню та залученню фінансових ресурсів. Розширення виробництва, покращення матеріально-технічної бази, підвищення ефективності основної діяльності вимагають з кожним роком усе більших матеріальних вливань. У цьому контексті традиційними джерелами акумулювання додаткових фінансових ресурсів є: залучення зовнішніх інвестицій, банківське кредитування та лізинг.

Проте разом із беззаперечними перевагами зовнішніх джерел фінансування, зокрема: можливість виплати основної суми боргу від продажу товарів або самими товарами, виробленими на обладнанні, що надав позичальник (фірмове кредитування); відносна простота залучення (для банківського кредитування); отримання коштів під час більш лояльних умов (залучення зовнішнього інвестора); можливість тимчасового користування обладнанням чи спорудами без безпосереднього придбання (лізинг) тощо, існує і ряд досить відчутних недоліків:

- ✦ *щодо фірмового кредитування* – по-перше, не всі види обладнання можуть бути об'єктом фірмового кредитування, оскільки строк надання такого кредиту в міжнародній практиці складає 3–5 років (строк, що перевищує 5–6 років, прийнято вважати інвестуванням) [5];
- ✦ *щодо банківського кредитування* – виключно цільове призначення, необхідність погашення заборгованості та виплати відсотків у чітко встановлений строк, існування штрафних санкцій за несвоєчасне погашення заборгованостей, складність залучення значних обсягів кредитування через встановлені обмеження для банків, складність механізмів синдикуваного кредитування тощо;
- ✦ *щодо залучення зовнішнього інвестора*: а) необхідність забезпечення мінімальних вимог, що виставляються інвесторами (різних для кожного інвестора); б) інвестування в цінні папери підприємства створює умови, в яких

інвестори із зовнішнього джерела фінансових ресурсів трансформуються фактично у власників; в) необхідність відшкодування вкладених коштів, що знижує показники ефективності діяльності тощо;

- ✦ *щодо лізингу*: надзвичайно обмежений за строком (до 5–6 років), що пов'язано із фізичним зносом обладнання. Тобто складне устаткування, робототехніка, енергоефективні технології, виробничі лінії, строк гарантійного функціонування яких складає близько 10 років, не можуть бути взяті в лізинг [5].

З цих позицій максимально ефективним джерелом фінансових ресурсів, для вирішення поставлених проблем, ми вважаємо власні фінансові ресурси, вивільнені із основної діяльності або зекономлені на підвищенні ефективності виробничої чи адміністративно-управлінської діяльності.

Зазначене питання для кожного підприємства являє собою надзвичайно складний вибір, оскільки вивільнення фінансових ресурсів може означати зниження якості продукції за рахунок економії на сировині та матеріалах, скорочення виробничих потужностей, що призводить до зниження обсягів продукції, що випускається, а це, своєю чергою, означає зниження продажів, а отже, і прибутків.

За таких умов ми пропонуємо вивільняти додаткові фінансові ресурси шляхом ефективного інвестування в енергозберігаючі та ресурсозберігаючі технології, тобто технології та устаткування, які, за рахунок більш досконалих фізичних процесів, дають змогу знизити споживання енергоносіїв, сировини, матеріалів та трудових ресурсів [8; 9].

Іншим аспектом даного дослідження є міжнародний бізнес, адже підприємства, які здійснюють міжнародну економічну діяльність:

- а) мають постійне джерело іноземної валюти, а тому для них фінансування проектів, пов'язаних із якісною перебудовою та оновленням матеріально-технічної бази, позбавлені необхідності конвертації прибутку, отриманого в національній валюті, в іноземну, а отже, і фінансових втрат при обміні валюти. Крім того, виручка в іноземній валюті дає меншу ризикованість отримання банківських кредитів у іноземній валюті, які, як правило, надаються під нижчі процентні ставки. Такої переваги вочевидь не мають підприємства, орієнтовані на внутрішній ринок. Отримуючи прибуток у національній валюті (якщо валюта країни походження не є ключовою – резервною), підприємство має конвертувати його частину для потреб реалізації внутрішніх інвестиційних проектів, а при нестабільній ситуації в країні (коли, наприклад, валютний курс флюктує досить швидко), згенерувати

- необхідний обсяг фінансових ресурсів може виявитися проблематичним;
- б) є більш гнучкими з точки зору адаптації до міжнародних стандартів щодо якості, безпеки та корпоративної соціальної відповідальності, оскільки вимушені дотримуватися в основній діяльності тих стандартів, які прийняті в країнах походження їх партнерів. З цих позицій, зокрема, суперечливою є процедура виходу Великої Британії зі складу Європейського Союзу (так званий Brexit). Незалежно від того, чи відбудеться Brexit, чи ні, – підприємства із Великої Британії в торгівлі та співпраці з науковими та торговими партнерами із Європейського Союзу будуть змушені дотримуватися всіх стандартів, ратифікованих Європейським Союзом;
  - в) отримують більш тісні зв'язки із іноземними партнерами, а тому для них доступніший процес запозичення більш ефективного досвіду організації виробництва, застосування енерго- та ресурсозберігаючих технологій (елементи бенчмаркінгу), співпраці із інвесторами, іноземними банками, міжнародними фінансово-кредитними інституціями;
  - г) долучаються до міжнародних процесів трансферту технологій. Орієнтація на міжнародні економічні відносини відкриває не лише можливість для розширення торгового потенціалу, але і дає досить потужний імпульс для ознайомлення із найновішими здобутками світового технічного прогресу. Участь у різного роду виставках, семінарах, круглих столах, тренінгах, лекціях – усе це сприяє підвищенню обізнаності адміністративного та виробничого персоналу, що, безумовно, має позитивний ефект для забезпечення розвитку власного виробництва в напрямку якісного зростання та долучення до ідей сталого розвитку [7].

Інвестування в такі технології, на нашу думку, має ряд переваг, значущих для кожного підприємства, а саме:

- ✦ створює умови, в яких підприємство не є залежним від зовнішнього фінансування, що не лише дозволяє вивільнити фінансові ресурси, але і має відчутний антикризовий ефект [3]. Фінансові ресурси, що вивільнюються шляхом удосконалення технологічних, адміністративно-управлінських, різних допоміжних процесів, а також економії на використанні енергетичних ресурсів, дають можливість:
  - отримати фінансово-економічний потенціал для погашення заборгованостей – попередніх кредитів, податкових заборгованостей, акцизних, митних платежів, заборгованостей перед працівниками та фондами соціального страхування тощо;

- нівелювати вплив окремих екзогенних по відношенню до підприємства чинників – загального спаду в економіці, інфляції, коливання процентних ставок тощо;

- формувати окремі фонди технічного переоснащення, що також може бути спрямоване на інтенсифікацію зусиль щодо посилення паливно-енергетичної та ресурсної незалежності. Так, проведене нами попереднє дослідження енергоефективності автомобілів марки KIA Motors Corporation дає нам всі підстави стверджувати, що парк із 40 електромобілів дає можливість економії до \$80 000 за рік, порівняно із автомобілями з класичною силовою установкою, за умови, якщо первісна вартість нових автомобілів однакова (ідентична комплектація) та при середньорічному пробігу близько 30 тис. км (служба таксі, служба доставки). Це дає можливість не лише придбавати кожного року по 2 нових автомобілі, але і проводити щорічне технічне обслуговування парку лише за рахунок зекономлених коштів. У разі, якщо підприємство не виявляє бажання подальшого розширення бізнесу, вивільнені кошти можуть спрямовуватися на купівлю страхових полісів КАСКО, що є гарантією збереження парку навіть від впливу обставин форс-мажорного характеру або на фінансування проектів іншого характеру [11];

- створювати додаткові резерви для ліквідації наслідків можливих форс-мажорних обставин, що особливо актуально для підприємств, долучених до міжнародної торгівлі. Зокрема, це може стосуватися втрати вантажу під час його транспортування. Так, міжнародні правила тлумачення термінів Incoterms, найбільш широко використовуваних у міжнародній торгівлі, вимагають від компанії нести відповідальність за збереження вантажу (та інших питань) [10]. Так, наприклад, відповідальність за якість та цілісність доставки автомобілів, вироблених у Республіці Корея, лежить на виробнику на шляху від заводу до порту в Греції або в Україні, і лише в порту переходить до національного представника;

- впроваджувати додаткові механізми мотивації персоналу: запровадження та розширення соціальних пакетів, поглиблення системи преміювання, що не лише сприятиме покращенню корпоративного клімату та мотивації персоналу, але і надасть можливість компанії отримувати найкращі кадри, що також матиме позитивний ефект для її розвитку;

- ✦ підприємство стає більш ефективним з точки зору витрат на ту сировину та матеріали, які використовуються в технологічному процесі виробництва продукції або в процесі надання послуг (якщо підприємство входить до невиробничої сфери). Фінансування проектів, пов'язаних із упровадженням енергоефективного устаткування та обладнання, дозволяє отримувати позитивний економічний ефект шляхом зниження середньодобового спожи-

вання електроенергії, природного газу, інших енергоносіїв [6]. Окремим аспектом даної проблеми є використання води, сировини та матеріалів. Підприємства, що впроваджують замкнутий цикл використання води, знижують відхідність виробництва, а також мають можливість економії та вивільнення фінансових ресурсів. Крім того, підприємства можуть активно використовувати концепцію «зеленого офісу», smart-офісу, що також є позитивним для фінансової стійкості компанії;

- ✦ підприємство стає більш привабливим для іноземних партнерів, оскільки отримує репутацію «ecologically-friendly» – компанії з високим рівнем корпоративної соціальної відповідальності, а тому може розширити географію своїх ринків навіть і у напрямку розвинених країн, де роль цієї компоненти часто є вирішальною. Крім того, така компанія може стати частиною «зеленого» ланцюга постачання, роль якого у світових процесах розподілу товарів та послуг з кожним роком лише підвищується [2]. Прикладом того, як компанія не лише не отримує прибуток, але і несе значні збитки через проблеми із екологічною відповідальністю, є так званий «Дизельгейт» – скандал із заниженими показниками викидів у атмосферу дизельними двигунами автомобілів, вироблених компанією Volkswagen AG Group. Така ситуація спричинила не лише відзивну кампанію автомобілів, їх зберігання на спеціальних майданчиках (з усіма відповідними фінансовими затратами), але і збурення автомобілебудування на Європейському континенті [9]. Наслідком такого збурення є не лише поступове обмеження та потенційна відмова в майбутньому від використання дизельних двигунів, але і втрати коштів, інвестованих раніше у НДДКР;
- ✦ підвищення інвестиційної привабливості компанії, яка інвестує в енергозберігаючі та ресурсозберігаючі технології. Позитивний імідж у сфері екологічної відповідальності не лише має економічний ефект на рівень продажів, але і створює умови, в яких компанія не займається пошуком інвестора, а інвестор виявляє бажання взяти фінансову участь у такому підприємстві, а це зовсім інші умови фінансово-економічної ефективності для самого підприємства.

Звісно, що така стратегія розвитку підприємства може мати і зворотний бік, що, на нашу думку, проявляється в таких ефектах:

- ✦ *фінансово-економічний і майновий ефект* – існує необхідність акумулювання певного фонду фінансових ресурсів для реалізації перших проектів із енергозбереження. Може

виникнути проблема, що таке акумулювання буде потребувати або отримання банківського кредиту, або пошуку зовнішнього інвестора, що може мати стратегічні наслідки для діяльності підприємства в питаннях погашення заборгованостей, питань власності тощо;

- ✦ *соціальний ефект* – упровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій часто призводить до скорочення персоналу, що, звісно, має позитивний фінансовий наслідок через економію фонду заробітної плати та різного роду корпоративної соціальної допомоги, але і має інший – іміджевий ефект [1; 4; 5]. Скорочення персоналу завжди створює негативну репутацію підприємства на ринку праці (серед кваліфікованих кадрів);
- ✦ *ефект моди* – проекти із енерго- та ресурсозбереження мають не лише фінансуватися та впроваджуватися, але і підтримуватися в робочому стані, що часто вимагає додаткових фінансових вливань. Підприємства в Україні часто реалізують різного роду проекти енергозбереження, не піклуючись при цьому про вартість їх утримання. Пізніше, впевнившись у тому, що навіть новітні технології без витрат на їх утримання не можуть забезпечувати заявлений економічний ефект, інвестиції починають лише декларуватися, але ніяким чином не використовуватися в основній діяльності підприємства. Відповідно, енерго- та ресурсозбереження має бути усвідомленим – результатом об'єктивного бажання та реальної можливості її реалізації. В іншому випадку – якщо це лише данина корпоративній моді, це фінансування в нікуди;
- ✦ *ефект корпоративного фанатизму* – це ситуація, коли компанія на хвилі успіху реалізації проектів енерго- та ресурсозбереження починає фінансувати все, що тільки можливо, не стільки через те, що це об'єктивно обґрунтовано, а тому, що це в тренді попередніх періодів. Така політика може створити умови, в яких навантаження на бюджет підприємства може стати катастрофічним, а тому основною метою діяльності такого підприємства стане не прибуток як такий, а його отримання за фінансування та розширення енергозбереження. Таким чином, інвестиційні проекти мають бути реалізовані лише в тих напрямках, в яких є об'єктивна потреба в них і найбільша економічна віддача;
- ✦ *ефект окупності* – існує також проблема, при якій підприємства залучають банківські кредити для фінансування перших інвестиційних проектів енергозбереження. Тому, окрім власне витрат на реалізацію проекту, підприємство має сплачувати певні відсотки. Відпо-

відно, строк окупності, а значить, той період, в якому ефект від економії на енергоресурсах стане відчутним, може бути доволі тривалим.

Отже, розробка програм із технічного переоснащення на принципах сталого розвитку разом із безумовними перевагами має також і ряд складностей, а тому досягнення максимальної ефективності від їх розробки та реалізації багато в чому залежить від об'єктивної необхідності такої реалізації, реальних фінансових можливостей, готовності до фінансування утримання реалізованих проектів, а також від рівня технічної обізнаності та мотивації адміністративного персоналу.

Існує велика кількість наукових підходів до сутності поняття фінансової стійкості. Пропонуємо розуміти дане поняття як такий стан рахунків підприємства, що забезпечував би постійну платоспроможність [5]. Тобто, на нашу думку, це означає побудову такого підходу до управління підприємством, який би забезпечував, окрім підтримки стандартних вимог (до основних фондів, до співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості), формування додаткових резервів, які б дозволяли: фінансувати додаткові інвестиційні проекти та формувати фінансові резерви.

Формування спеціалізованого фонду пропонується здійснювати в такій послідовності:

- ✦ *крок 1* – вивільнення (економія) фінансових ресурсів шляхом реалізації компонентів «міжнародний бізнес» і перших проектів компонента «енергозбереження». Енергозбереження на даному етапі можна реалізовувати за рахунок використання банківського кредитування та пошуку зовнішніх інвесторів;
- ✦ *крок 2* – шляхом економії фінансових ресурсів (коли строк окупності впроваджених технологій уже пройшов) з'являється можливість акумулювати фінансові ресурси, користуючись тим ефектом, який вони надають. На даному етапі можна формувати спеціалізований фонд;
- ✦ *крок 3* – використання ресурсів, акумульованих у фонд, для реалізації подальших проектів енергозбереження та/або формування резервних фондів;
- ✦ *крок 4* – у кризовий період, сформувавши фінансові резерви, підприємство отримує можливість використання вільних коштів для збереження фінансової стійкості та отримання потенціалу подальшого розвитку.

У цьому, на нашу думку, проявляється підхід до управління фінансовою стійкістю підприємства, що здійснює міжнародну економічну діяльність за механізмом «фінансова стійкість – міжнародний бізнес – енергозбереження».

Запропонований нами підхід до управління підприємством є певною «золотою серединою», оскільки

резервування фінансових ресурсів від економії, отриманої шляхом впровадження проектів енергоефективності, дає можливість:

- ✦ підвищити фінансову культуру – підприємство бере курс на раціоналізацію витрат через необхідність створення таких резервів;
- ✦ сформувати більш адаптивну систему антикризового управління, яка, з одного боку, здійснюється постійно (можливо, систематично), а з іншого – не перевантажує підприємство додатковими витратами;
- ✦ позитивно впливати на імідж компанії, оскільки сприяє налагодженню системи корпоративної соціальної відповідальності;
- ✦ сприяти розвитку міжнародних зв'язків компанії з огляду на те, що компанія отримує можливість розширити географію своєї діяльності, а отже, отримує доступ до нових технологій, нових знань, нового досвіду.

ВИСНОВКИ

Раціональне використання фінансових ресурсів є доволі гострою проблемою для кожного підприємства. Завдання з пошуку підходів для вивільнення оборотних коштів ставлять перед собою не лише підприємства – представники малого бізнесу, але і великі транснаціональні корпорації. У цих умовах і зважаючи на надзвичайний попит на тимчасово вільні фінансові ресурси, реалізація інвестиційних проектів підприємствами змушує їх часто йти на значні поступки інвесторам та обирати не завжди найефективніші умови.

У рамках таких проектів особливе місце займає інвестування в енерго- та ресурсозберігаючі технології. Енергозберігаючі технології сьогодні вже не є просто даниною моди, вони дають відчутний фінансовий ефект.

Разом із тим, реалізація проектів такого роду не позбавлена певних вад, серед яких: додаткове фінансове навантаження підприємства на акумулювання грошових коштів для їх реалізації, витрат на утримання об'єктів інвестування.

Таким чином, на нашу думку, управління фінансовими ресурсами підприємств, засноване на підході «фінансова стійкість – міжнародний бізнес – енергозбереження» може створити умови, в яких підприємства матимуть потенціал якісного розвитку та зростання не лише в період сприятливого фінансово-економічного клімату, але і в період фінансово-економічних криз. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Кушнір Н. Б., Войтович Д. С. Особливості антикризового управління та економічної діагностики підприємства в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2016. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4954>

2. Акімова І., Марцінків А., Осінкіна О. Соціальна відповідальність українського бізнесу: результати опитування. Київ, 2013. 53 с.
3. Ладунка І. С., Андрушина О. І. Антикризове управління підприємством. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 8. С. 278–281. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/8_ukr/49.pdf
4. Коваленко О. В. Деякі аспекти сучасного антикризового управління промисловими підприємствами. *Економіка і управління*. 2013. № 4. С. 41–46. URL: http://kafmen.ru/library/compilations_vak/eiu/2013/4/p_41_46.pdf
5. Бланк І. О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Київ : Ельга, 2008. 723 с.
6. Моїсеєнко Т. Є., Гарбарчук Я. В. Корпоративна соціальна відповідальність в забезпеченні конкурентоспроможності підприємства. *Ефективна економіка*. 2012. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=986>
7. Ватченко О. Б., Ільченко В. М. Виникнення та аналіз поняття «сталій розвиток». *Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії. Серія «Економічні науки»*. 2011. № 1. С. 64–68.
8. Прушківська Ю. О., Шевченко Ю. О. Розвиток «зеленої економіки»: національний аспект. *Бізнес Інформ*. 2013. № 3. С. 186–191. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2013-3_0-pages-186_191.pdf
9. Volkswagen не поставлятиме в США дизельні авто // УНІАН. 23.11.2016. URL: <https://www.unian.ua/economics/transport/1638797-volkswagen-ne-postavlyatime-v-ssha-dizelni-avto-zmi.html>
10. Термины Инкотермс 2010. URL: <http://www.incoterms.zed.ua/ru/terms2010>
11. Котенко О. О., Домашенко М. Д., Сердюк С. В. Енергоэффективные автомобили та їх роль в антикризовій стратегії підприємств України. *Облік і фінанси*. 2019. № 1. С. 152–158. DOI: [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-1\(83\)-152-158](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-1(83)-152-158)

REFERENCES

Akimova, I., Martsinkiv, A., and Osinkina, O. *Sotsialna vidpovidalnist ukrainskoho biznesu: rezultaty opytuvannia* [Social Responsibility of Ukrainian Business: Survey Results]. Kyiv, 2013.

- Blank, I. O. *Finansovyi menedzhment* [Financial Management]. Kyiv: Elha, 2008.
- Kotenko, O. O., Domashenko, M. D., and Serdiuk, S. V. "Enerhoefektyvni avtomobili ta yikh rol v antykrizovii stratehii pidpriemstv Ukrainy" [Energy-Efficient Cars and Their Role in the Anti-Crisis Strategy of the Enterprises in Ukraine]. *Oblik i finansy*, no. 1 (2019): 152-158. DOI: [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-1\(83\)-152-158](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-1(83)-152-158)
- Kovalenko, O. V. "Deiaki aspekty suchasnoho antykrizovoho upravlinnia promyslovymy pidpriemstvamy" [Some Aspects of Modern Crisis Management of Industrial Enterprises]. *Ekonomika i upravleniye*. 2013. http://kafmen.ru/library/compilations_vak/eiu/2013/4/p_41_46.pdf
- Kushnir, N. B., and Voitovych, D. S. "Osoblyvosti antykrizovoho upravlinnia ta ekonomichnoi diahnostryky pidpriemstva v suchasnykh umovakh" [Specifics of Crisis Management and Economic Diagnostics of Enterprise in Modern Conditions]. *Efektivna ekonomika*. 2016. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4954>
- Ladunka, I. S., and Andriushyna, O. I. "Antykrizove upravlinnia pidpriemstvom" [Crisis Management of Enterprise]. *Ekonomika i suspilstvo*. 2017. http://www.economyandsociety.in.ua/journal/8_ukr/49.pdf
- Moiseienko, T. Ye., and Harbarchuk, Ya. V. "Korporativna sotsialna vidpovidalnist v zabezpechenni konkurentospromozhnosti pidpriemstva" [Corporate Social Responsibility in Ensuring the Competitiveness of the Enterprise]. *Efektivna ekonomika*. 2012. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=986>
- Prushkivska, Yu. O., and Shevchenko, Yu. O. "Rozvytok «zelenoi ekonomiky»: natsionalnyi aspekt" [Development of «Green Economy»: National Aspect]. *Biznes Inform*. 2013. https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2013-3_0-pages-186_191.pdf
- "Terminy Inkoterms 2010" [Terms of Incoterms 2010]. <http://www.incoterms.zed.ua/ru/terms2010>
- "Volkswagen ne postavlyatime v SShA dyzelni avto" [Volkswagen Will Not Supply Diesel Cars to the United States]. UNIAN. 23.11.2016. <https://www.unian.ua/economics/transport/1638797-volkswagen-ne-postavlyatime-v-ssha-dizelni-avto-zmi.html>
- Vatchenko, O. B., and Ilchenko, V. M. "Vynyknennia ta analiz poniattia «stalyy rozvytok»" [Origin and Analysis of the Concept of "Sustainable Development"]. *Visnyk Dni-propetrovskoi derzhavnoi finansovoi akademii. Seriiia «Ekonomichni nauky»*, no. 1 (2011): 64-68.